

FN:s konvention om barnets rättigheter ur ett könsperspektiv

SYFTE: Att öka kunskapen om FN:s konvention om barnets rättigheter under en föräldrakväll samt i personalgruppen.

MATERIAL: anteckningsblock

BERÄKNAD TID: n. 1-1,5h

Ett av de mest grundläggande dokumenten för allt som berör barn och unga är FN:s konvention om barnets rättigheter. Detta gäller allt från lagstiftning, utvecklingsprogram, utbildning, myndighetsansvar och där barnombudsmannen övervakar att barnets rättigheter tas i beaktande.

Det här dokumentet kan fungera som ett diskussionsunderlag både i personalen och med eleverna.

Konventionen om barnets rättigheter kan användas som grund eller motivering för vad man vill nå i det jämställdhetsfrämjande arbetet. Exempelvis kan konventionen användas som stöd vid föräldrakvällar då man presenterar jämställdhetsarbetet. Man kan utgå från de olika artiklarna.

Jämställdhet är en viktig del av barnkonventionens förverkligande. Varje artikel kan läsas ur ett könsperspektiv. Detta betyder att man tillsammans kan reflektera över på vilket sätt barnkonventionen åsidosätts, då barn och unga bemöts utgående från förväntningar, önskningar och krav som kan kopplas till kön. Ett sätt att ta upp barnkonventionen är att använda sig av de fyra grundprinciperna i konventionen. Man kan tillsammans fundera över vad principerna konkret betyder i skolvardagen, hemma eller i samarbetet mellan hemmet och skolan.

TIPS! På barnombudsmannens [webbportal](#) kan man ladda ner hela barnkonventionen på flera språk.

På Unicef [webbportal](#) hittas även material för att behandla de mänskliga rättigheterna och global fostran under lektionstid.

Presentera konventionen om barnets rättigheter i personalgruppen eller under en föräldrakväll

Berätta kort om FN:s konvention om barnets rättigheter:

- kallas även för barnkonventionen
- frivillig överenskommelse som Finlands undertecknat
- gäller alla världens barn under 18 år
- barnet är subjekt med fullständiga rättigheter och i behov av extra skydd

Barnkonventionen består av fyra grundläggande principer:

Artikel 2: Alla barn har lika rättigheter och lika värde

Artikel 3: Barnets bästa i första rum

Artikel 6: Barnets rätt att överleva, leva utvecklas

Artikel 12: Barnets rätt att uttrycka åsikter

Dessa fyra artiklar genomsyrar konventionen och ska hållas i minne vid läsningen och tolkningen av de övriga artiklarna. Detsamma gäller arbetet inom skola och barnomsorg.

Diskussion om konventionens grundprinciper och jämställdhet i skolan

Diskussionen kan förverkligas exempelvis på följande sätt:

- Dela personalen/föräldrarna i grupper om tre personer. Om grupperna blir fler än fyra, får flera grupper samma artikel.
- Dela ut kopior på respektive artikel (man kan också använda sig av kommentarerna i slutet av denna text).
- Grupperna får i uppgift att under tio minuter reflektera över
  - vilka regler och rutiner i hemmet eller i skolan samt mellan hemmet och skolan som stöder förverkligandet av den artikel gruppen fått i uppgift att arbeta med.
  - vilka typer av orättvisor som kan uppstå i koppling till artikeln om det finns olika förväntningar på barn, beroende av kön.
  - hur artikelns förverkligande kunde stärkas, även ur ett könsperspektiv, exempelvis vilka resurser, nya rutiner eller diskussionstillfällen som det skulle finnas behov av.
- Gruppens medlemmar kan skriva stödord på större papper.
- Grupperna presenterar sina diskussioner och hänger upp stödorden synligt för de övriga grupperna.
- Efter att alla grupper presenterat sina tankar kring barnkonventionen hålls en öppen diskussion där alla tankar som presentationerna väckt tas upp. Diskussionens mål är att konkretisera hur ett förstärkande av artiklarna kan stöda det jämställdhetsfrämjande arbetet.

På nästa sida hittas förslag på hur man kan läsa konventionens grundprinciper ut ett könsperspektiv.

Här hittas både en kort textversion av konventionen och originaltexten. Dessutom hittas sist en lättlästversion samt tips på material för de yngre eleverna.

Artikel 2: Alla barn har lika rättigheter och lika värde

"Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung"

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.
2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Kommentar: Alla måste förhålla sig till kön, oberoende av vilka andra egenskaper barnet tillskrivs, vilken ekonomisk ställning eller vilket ursprung barnet har. Barn kan trots att de hör till en minoriteten, ställas inför olika förväntningar på sitt kön inom minoritetsgruppen. Det innebär att kön är något vi inte kan förbise, utan något vi behöver reflektera över liksom på vilket sätt barnets kön får eller ges betydelse i skola eller barnomsorg.

Artikel 3: Barnets bästa i första rum

Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Kommentar: Barnets bästa innebär att barnets perspektiv tas i beaktande vid olika typer av beslut. Det betyder att det som är det bästa för en pojke behöver inte vara det rätt för en flicka och inte heller det bästa för en ung transperson (hur en ska ta tag i könad mobbning). På samma sätt som att inom gruppen flickor, pojkar och transunga finns det många olika behov och utmaningar som gör att en inte kan ta för att samma lösningar passar alla i en viss grupp (såsom att enbart transunga kan ha behov av att byta om i ett enskilt omklädningsrum eller avskilt omklädningsbås, då även kanske en av den muslimska flickorna eller pojken med anorexi också behöver det). För att exempelvis höja kunskapen om könade kränkningar, våld i familjen och sexualbrott kan det löna sig att redan i trivselkartläggningen, där även kön efterfrågas av de eleverna, lägga in öppna frågor om hur eleverna upplever att det är bäst att ta upp dessa frågor. Om det hänt något, är det viktigt att barnets åsikter hörs innan man går vidare.

Artikel 6: Barnets rätt att överleva, leva och utvecklas

Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Kommentar: Ett jämställdhetsfrämjande arbete bidrar till att vi i högre grad kan stödja barn och unga att utvecklas, att alla typer av möjligheter erbjuds, men också att barn känner sig trygga att undersöka vilken könsidentitet och vilket könsuttryck som stämmer bäst överens med det barnet känner. Speciellt frågor som berör olika typer av kränkningar och brott mot liv hör till denna artikel, vilket betyder att det är viktigt att vuxna inte ser mellan fingrarna vad gäller sexualiserade skällsord. Enligt rapporten "A long way to go for LGBTI equality", framtagen av den europeiska instansen FRA, upplever elever med transidentitet diskriminering och känslan av utanförskap i skolan i större utsträckning än andra elever¹. Enkäten "Hälsa i skolan" (2019) visar att elever som tillhör köns- eller sexualitetsminoriteter upplever skolmiljön som bristfällig och otrygg oftare än andra elever. Enligt enkäten har elever som tillhör en könsminoritet upplevt mobbning och fysiskt hot i större utsträckning än andra ungdomar².

Artikel 12: Barnets rätt att uttrycka åsikter

Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

För yngre barn kan man använda sig av en [lättläst version](#) av barnkonventionen såsom Barnombudsmannens tavlor "Alla barn har rätt" som kan laddas ner [här](#).

Artikel 2: (lättläst version)

Barnkonventionen gäller för alla barn. Alla barn är lika mycket värda. Inga barn får bli diskriminerade, det vill säga bli sämre behandlade. Det har ingen betydelse vilken färg barnet och barnets föräldrar har på huden, om barnet är flicka eller pojke, vilket språk barnet talar, vilken gud barnet tror på, om barnet har ett funktionshinder eller om barnet är rikt eller fattigt. Mobbning i skolan kan till exempel vara diskriminering.

Artikel 3: (lättläst version)

Politiker, myndigheter och domstolar ska alltid tänka på vad som är bäst för barn när de bestämmer sådant som gäller barn. I artikeln står det att barnets bästa ska komma i främsta rummet. Det betyder att det ibland finns saker som är viktigare än barnets bästa. Men politikerna måste alltid kunna visa att de också har tänkt på barnen

¹ FRA. European union agency for fundamental rights (2020). A long way to go for LGBTI equality.

² Terveyden ja hyvinvoinnin laitos – Mieliala huolettaa yli puolta sateenkaarinuorista – moni jää ilman tarvitsemaansa tukea (2020) <https://thl.fi/fi/-/mieliala-huolettaa-yli-puolta-sateenkaarinuorista-moni-jaa-ilman-tarvitsemaansa-tukea>

Artikel 6: (lättläst version)

Barn har rätt till liv och utveckling. Rätt till liv betyder att länderna ska se till att barn inte blir dödade. Det kan vara både att barn inte blir dödade i krig och att barn får vård och mediciner när de är sjuka så att de inte dör av sjukdomar.

Rätt till utveckling betyder att länderna ska göra vad de kan för att ge barn en bra barndom. Barn behöver många saker för att utvecklas bra. Det kan vara trygghet, kärlek, mat, sjukvård, ett hem, möjlighet att leka och att gå i skolan.

Artikel 12: (lättläst version)

Ett barn har rätt att säga hur det vill ha det. Vuxna ska lyssna på barn. Myndigheter och domstolar ska fråga barnet vad det tycker och lyssna på barnet när de bestämmer saker som gäller barnet. Det kan vara om barnets föräldrar ska skiljas och de inte är överens om var barnet ska bo. Då ska domstolen fråga både mamman, pappan och barnet hur de vill ha det. Det kan också vara att lärarna i skolan frågar barnen vad de tycker innan de bestämmer saker. Politiker i en kommun ska fråga barn vad de tycker innan politikerna bestämmer hur kommunen ska använda sina pengar.